

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

*Autentiškas vertimas
Vyriausybės kanceliarijos
Administravimo departamentas
2022 02 22*

ANTRASIS SKYRIUS

BYLA BASTYS PRIEŠ LIETUVĄ

(Peticija Nr. 80749/17)

SPRENDIMAS

13 + 8 str. • Veiksminga teisinės gynybos priemonė • Reputacija • Negalėjimas ginčyti duomenų žvalgybos pažymoje kompensuojamas galimybe ginčyti šių duomenų pagrindu priimtą sprendimą dėl leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija neišdavimo • Teisinės gynybos priemonė, nepanaudota dėl to, kad Seimo Pirmininko pavaduotojas laisva valia atsistatydino, nesulaukęs, kol Seimo Pirmininkas priims sprendimą dėl leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija

STRASBŪRAS

2020 m. vasario 4 d.

GALUTINIS

2020-06-04

Šis sprendimas tapo galutinis pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį. Jame gali būti daromi redakcinio pobūdžio pataisymai.

Byloje Bastys prieš Lietuvą

Europos Žmogaus Teisių Teismas (Antrasis skyrius), posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

pirmininko Robert Spano,
teisėjų Marko Bošnjak,
Valeriu Grițco,
Egidijaus Kūrio,
Arnfinn Bårdsen,
Darian Pavli,
Saadet Yüksel

ir *skyriaus kanclerio* Stanley Naismith,
po svarstymo uždaramame posėdyje 2020 m. sausio 7 d.
skelbia tą dieną priimtą sprendimą:

PROCESAS

1. Bylą prieš Lietuvos Respubliką pradėjo Lietuvos pilietis Mindaugas Bastys (toliau – pareiškėjas), kuris 2017 m. lapkričio 21 d. Teismui pateikė peticiją (Nr. 80749/17) pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 34 straipsnį.

2. Pareiškėjui atstovavo Vilniuje praktikuojantis advokatas E. Losis. Lietuvos Respublikos Vyriausybei (toliau – Vyriausybė) atstovavo jos atstovė L. Urbaitė.

3. Pareiškėjas skundėsi, kad jis neturėjo galimybės ginčyti teiginių Valstybės saugumo departamento dokumente, skirtame Seimo Pirmininkui, ir dėl to buvo pažeistas Konvencijos 13 straipsnis, taikomas kartu su 8 straipsniu.

4. 2018 m. lapkričio 27 d. peticija buvo perduota Vyriausybei.

FAKTAI**I. BYLOS APLINKYBĖS**

5. Pareiškėjas gimė 1965 m. ir gyvena Vilniuje. Jis buvo Seimo (Lietuvos Parlamento) narys 2000–2004 m., 2008–2012 m. ir 2012–2016 m. kadencijas.

A. Sprendimas neišduoti pareiškėjui leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija

6. 2016 m. spalį pareiškėjas buvo vėl išrinktas Seimo nariu. 2016 m. gruodį Seimas išrinko jį Seimo Pirmininko pavaduotoju. Pagal standartinę procedūrą Seimo Pirmininkas (toliau – Seimo Pirmininkas) kreipėsi į

Valstybės saugumo departamentą (toliau – VSD) su prašymu patikrinti, ar pareiškėjui gali būti išduotas leidimas dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, įskaitant įslaptintą informaciją, žymimą slaptumo žyma „Visiškai slaptai“, kuri suteikiama valstybės paslaptį sudarančiai informacijai ir kuriai reikia aukščiausio apsaugos lygio.

7. Pareiškėjas sutiko būti tikrinamas. Jis užpildė VSD pateiktą klausimyną ir du kartus buvo iškviestas VSD pokalbio (žr. šio sprendimo 23 punktą).

8. 2017 m. kovo 8 d. VSD patarė Seimo Pirmininkui neišduoti pareiškėjui leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija. Patikrinimo išvadoje, nusiųstoje Seimo Pirmininkui ir pareiškėjui (toliau – VSD pažyma), VSD teigė, kad turi abejonių, ar pareiškėjas yra patikimas ir lojalus Lietuvos valstybei. Pažymoje ypač remtasi jo santykiais su tam tikrais asmenimis, kurie turėjo įvairių ryšių su Rusija, įskaitant buvusį KGB darbuotoją, ir kurių veikla prieštaravo Lietuvos valstybės nacionalinio saugumo interesams, taip pat pareiškėjo santykiais su asmenimis, kaltintais ar pripažintais kaltais dėl daugelio nusikaltimų. VSD teigimu, pareiškėjas palaikė asmeninius santykius su pirmiau paminėtais asmenimis ir anksčiau vykdė jų skirtingus pavedimus/prašymus. Pažymoje buvo teigiama, kad pats pareiškėjas pokalbyje su VSD pripažino, kad tam tikri asmenys galėtų turėti svertą daryti spaudimą. Pažymoje taip pat pažymėta, kad pildydamas klausimyną pareiškėjas neatskleidė pažinojęs kai kuriuos iš šių asmenų ir nepaminėjo tam tikrų atvejų, kai jie susitiko, o vėliau sakė, kad neprisimena. Taigi VSD prieštaravo, kad pareiškėjui būtų išduotas leidimas dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija.

9. 2017 m. kovo 9 d. Seimo Pirmininkas žodžiu pranešė pareiškėjui nusprendęs neišduoti pareiškėjui leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija ir prašė jį atsistatydinti iš Seimo Pirmininko pavaduotojo pareigų. 2017 m. kovo 10 d. pareiškėjas raštu pateikė atsistatydinimo pareiškimą ir Seimas, atsižvelgdamas į pareiškėjo atsistatydinimo pareiškimą, atleido jį iš Seimo Pirmininko pavaduotojo pareigų tą pačią dieną. Pareiškėjas toliau ėjo Seimo nario pareigas.

10. VSD pažymos turinys buvo paskelbtas žiniasklaidoje ir Seimo Pirmininkas pateikė viešus komentarus šiuo klausimu.

11. 2017 m. kovo 14 d. pareiškėjas kreipėsi į VSD prašydamas suteikti informaciją, kurios pagrindu VSD padarė išvadas, tam, kad pareiškėjas galėtų ginčyti VSD pažymą teismo tvarka. 2017 m. kovo 28 d. VSD atsisakė patenkinti jo prašymą, teigdamas, kad pažyma iš dalies buvo pagrįsta įslaptinta informacija ir pareiškėjas neturėjo teisės susipažinti su šia informacija. VSD taip pat teigė, kad VSD pažyma yra tarpinis procedūrinis sprendimas, kuris nėra savarankiškas skundo teismui dalykas.

12. 2017 m. kovo 14 ir 31 d. pareiškėjas nusiuntė raštu prašymus Seimo Pirmininkui, prašydamas suteikti jam Seimo Pirmininko sprendimo dėl leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija neišdavimo kopiją, kad

pareiškėjas galėtų ginčyti šį sprendimą teisme. 2017 m. balandžio 4 d. Seimo Pirmininkas atsakė, kad pareiškėjas tuo metu nėjo jokių pareigų, kurias einantiems asmenims reikia leidimų dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, ir todėl sprendimas dėl leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija išdavimo ar neišdavimo negalėjo būti priimtas.

B. Pareiškėjo pradėtas teismo procesas

13. 2017 m. balandžio 6 d. pareiškėjas kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinį teismą su skundu prieš Seimą ir VSD. Jis teigė, kad VSD pažymoje suformuluotos išvados nepagrįstos, ir ginčijo jo ryšių su pažymoje paminėtais asmenimis pobūdį. Be to, jis skundėsi, kad Seimo Pirmininkas nepriėmė rašytinio sprendimo dėl leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija neišdavimo. Galiausiai pareiškėjas teigė, kad Seimo Pirmininkas paviešino VSD pažymą ir todėl padarė didelę žalą pareiškėjo, kaip politiko, reputacijai. Jis prašė teismo panaikinti VSD pažymą ir įpareigoti Seimo Pirmininką priimti sprendimą dėl leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija išdavimo.

14. 2017 m. balandžio 13 d. Vilniaus apygardos administracinis teismas atsisakė priimti pareiškėjo skundą. Teismas konstatavo, kad VSD pažyma yra tarpinis procedūrinis sprendimas, kuris nesukelia pareiškėjui materialinių teisinių pasekmių, o galutinį sprendimą dėl leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija priima Seimo Pirmininkas, o ne VSD. Remiantis Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika (žr. šio sprendimo 37 punktą), toks tarpinis procedūrinis sprendimas negali būti skundo administraciniame teisme dalykas, bet nesutikimo su juo argumentai gali būti reiškiami ginčijant galutinį sprendimą, kuriuo atsisakyta išduoti leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija. Teismas toliau konstatavo, kad pareiškėjas būdamas Seimo Pirmininko pavaduotojas kreipėsi dėl leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, bet vėliau atsistatydino iš Seimo Pirmininko pavaduotojo pareigų ir nesikreipė dėl leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija koku nors kitu pagrindu. Todėl Seimo Pirmininko atsisakymas išduoti pareiškėjui leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija nebesukelia pareiškėjui materialinių teisinių pasekmių, taigi negali būti ginčijamas teisme.

15. Pareiškėjas padavė atskirąjį skundą dėl šios nutarties. Jis teigė, kad VSD pažyma nėra tarpinis procedūrinis sprendimas, nes joje buvo prieštaraujama tam, kad pareiškėjui būtų išduotas leidimas dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija. Jis taip pat teigė, kad atsisakymas priimti jo skundą pažeidė jo teisę kreiptis į teismą pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį ir nesuteikė jam veiksmingos teisinės gynybos priemonės dėl tariamo VSD piktnaudžiavimo tarnyba.

16. 2017 m. birželio 14 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas atmetė pareiškėjo atskirąjį skundą. Teismas pakartojo, kad VSD pažyma

buvo tarpinis procedūrinis sprendimas, kuris nesukelia pareiškėjui materialinių teisinių pasekmių ir todėl negali būti ginčijamas teisme. Dėl skundo prieš Seimo Pirmininką Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas paliko galioti žemesniosios instancijos teismo išvadą, bet pateikė kitus motyvus. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, kad administraciniai teismai nagrinėja Seimo Pirmininko sprendimus tik tada, kai šiais sprendimais atliekami viešojo administravimo veiksmai (žr. šio sprendimo 375 punktą); todėl pareiškėjas turėjo pagrįsti teiginį, kad ginčijami veiksmai kilo iš viešojo administravimo teisinių santykių. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas pabrėžė, kad savo skunde pareiškėjas neprašė teismų panaikinti sprendimo, kuriuo nuspręsta neišduoti jam leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, bet reikalavo įpareigoti Seimo Pirmininką išduoti leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija. Teismas nutarė, kad pastarasis reikalavimas nebuvo susijęs su viešojo administravimo veiksmais ir todėl administraciniai teismai negali jo nagrinėti.

C. Procesas prieš pareiškėją

17. 2017 m. kovo 16 d. Seimas pavedė Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetui atlikti parlamentinį tyrimą dėl pareiškėjo galimai keliamos grėsmės nacionaliniam saugumui ir įvertinti, ar būtų pagrindas pradėti apkaltos procesą. Komitetas padarė išvadą, kad pareiškėjas palaikė artimus ryšius su buvusiais ir esamais Rusijos slaptųjų tarnybų pareigūnais ir todėl kėlė grėsmę Lietuvos nacionaliniam saugumui.

18. 2017 m. birželio 6 d. Seimas nusprendė pradėti pareiškėjui apkaltos procesą ir kreipėsi į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą išvados, ar tai, kad pareiškėjas VSD nuslėpė savo ryšius su tam tikrais asmenimis, prieštarauja Konstitucijai (žr. šio sprendimo 31 punktą). Pareiškėjas pateikė Konstituciniam Teismui rašytinius paaiškinimus, kuriuose teigė, kad jis tinkamai atskleidė visus reikšmingus ryšius ir šie ryšiai nekėlė grėsmės nacionaliniam saugumui.

19. 2017 m. gruodžio 22 d. Konstitucinis Teismas konstatavo, kad pareiškėjas VSD nuslėpė savo ryšius su tam tikrais asmenimis ir elgdamasis nesąžiningai siekė gauti leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija. Taigi jis sulaužė priesaiką ir šiurkščiai pažeidė Konstituciją.

20. 2018 m. kovo 13 d. Seimas balsų dauguma nepritarė siūlymui panaikinti pareiškėjo parlamentaro mandatą. Tačiau 2018 m. kovo 15 d. pareiškėjas atsistatydino iš Seimo nario pareigų.

II. BYLAI REIKŠMINGA VIDAUS TEISĖ IR PRAKTIKA

A. Konstitucija

21. Konstitucijos 22 straipsnyje, kiek tai reikšminga, nurodyta:

„Žmogaus privatus gyvenimas neliečiamas.

...

Įstatymas ir teismas saugo, kad niekas nepatirtų savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį ir šeimyninį gyvenimą, kėsینimosi į jo garbę ir orumą.“

22. Konstitucijos 30 straipsnyje nurodyta:

„Asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą.

Asmeniui padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimą nustato įstatymas.“

B. Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymas

23. Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 18 straipsnyje numatyta procedūra, pagal kurią tikrinama, ar asmuo gali gauti leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija. Asmens tikrinimas dėl leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija išdavimo pradedamas gavus klausimyną ir asmens rašytinį sutikimą būti tikrinamam (18 straipsnio 2 dalis). Tikrinančioji institucija tikrinamą asmenį gali iškviesti pokalbio, pareikalauti rašytinių asmens paaiškinimų ar tikrinimui reikalingų dokumentų, įstatyme nustatytais atvejais ir tvarka atlikti tyrimą poligrafu (18 straipsnio 5 dalis).

24. Pagal 19 straipsnio 1 dalį leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, įvertinęs asmens tikrinimą atlikusios institucijos išvadą, padarytą pagal 18 straipsnį, išduoda paslapčių subjekto vadovas.

25. 17 straipsnio 9 dalyje nustatyta, kad sprendimai dėl leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija neišdavimo gali būti skundžiami Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka.

26. Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatyme tiesiogiai nėra nurodyta, ar asmens tikrinimo rezultatai gali būti viešinami.

C. Administracinių bylų teisenos įstatymas

27. Administracinių bylų teisenos įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatyta, kad administraciniai teismai sprendžia bylas dėl valstybinio administravimo subjektų priimtų teisės aktų ir veiksmų (neveikimo) teisėtumo.

28. 18 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad administracinių teismų kompetencijai nepriskiriama tirti, *inter alia*, Respublikos Prezidento, Seimo, Seimo narių, Ministro Pirmininko, Vyriausybės veiksmų.

29. Konstitucinis Teismas ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas aiškina 18 straipsnio 2 dalį kaip draudžiančią administraciniams teismams nagrinėti tik tokią pirmiau minėtų institucijų veiklą, kuria

įgyvendinama valstybės valdžia, bet ne veiklą, susijusią su viešuoju administravimu (žr. šio sprendimo 33 ir 35 punktus).

D. Civilinis kodeksas

30. Civilinio kodekso 2.24 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad asmuo turi teisę reikalauti teismo tvarka paneigti paskleistus duomenis, kurie žemina jo garbę ir orumą ir neatitinka tikrovės, taip pat atlyginti tokių duomenų paskleidimu jam padarytą turtinę ir neturtinę žalą. Preziumuojama, jog paskleisti duomenys neatitinka tikrovės, kol juos paskleidęs asmuo neįrodo priešingai.

E. Konstitucinio Teismo įstatymas

31. Konstitucinio Teismo įstatymo 73 straipsnio 4 dalyje nurodyta, kad Konstitucinis Teismas teikia išvadas, ar Seimo narių ir valstybės pareigūnų, kuriems pradėta apkaltos byla, konkretūs veiksmai prieštarauja Konstitucijai. Įstatymo 74 straipsnyje nurodyta, kad prašyti Konstitucinio Teismo išvados šiuo klausimu gali Seimas.

F. Konstitucinio Teismo jurisprudencija

32. 2011 m. liepos 7 d. nutarimu Konstitucinis Teismas pažymėjo patikimumo ir lojalumo Lietuvos valstybei svarbą tvarkant įslaptintą informaciją:

„pagal Konstituciją asmenims, siekiantiems eiti ar einantiems pareigas valstybės tarnyboje, susijusias su įslaptintos informacijos naudojimu ar jos apsauga, nustatoma specialioji sąlyga yra ypatingas ir nėra neabejotinas patikimumas ir lojalumas Lietuvos valstybei. [Jų] patikimumas ir lojalumas Lietuvos valstybei turi būti vertinami atsižvelgiant į visas reikšmingas tą asmenį apibūdinančias aplinkybes, *inter alia* jo veiklą, padarytus teisės pažeidimus, dalykines ir asmenines savybes, reputaciją, ryšius su kitais asmenimis. Todėl įstatymų leidėjas turi plačią diskreciją reguliuodamas santykius, susijusius su valstybės ir tarnybos paslapčių apsauga, *inter alia* nustatydamas asmenų, siekiančių eiti ar einančių pareigas valstybės tarnyboje, susijusias su įslaptintos informacijos naudojimu ar jos apsauga, patikimumo ir lojalumo Lietuvos valstybei kriterijus bei tokių asmenų patikrinimo procedūras. Įgyvendindamas šią diskreciją įstatymų leidėjas turi paisyti Konstitucijos normų ir principų, *inter alia* konstitucinio teisinės valstybės principo.“

33. 2010 m. gegužės 13 d. nutarimu Konstitucinis Teismas konstatavo, kad Administracinių bylų teisenos įstatymo nuostata, pagal kurią administracinių teismų kompetencijai *inter alia* nepriskiriama tirti Respublikos Prezidento <...>, Vyriausybės (kaip kolegialios institucijos) <...> veiklos (žr. šio sprendimo 28 punktą), buvo susijusi tik su veikla, kuria įgyvendinama valstybės valdžia:

„Administracinių bylų teisenos įstatymo 16 straipsnio 2 dalies (2007 m. gruodžio 18 d. redakcija) nuostata „Administracinių teismų kompetencijai nepriskiriama tirti

Respublikos Prezidento <...>, Vyriausybės (kaip kolegialios institucijos) <...> veiklos <...>“, aiškintina kaip *inter alia* reiškianti, kad administraciniame teisme sprendžiamo administracinio ginčo dalyku negali būti tokia Respublikos Prezidento ar Vyriausybės veikla, kuria įgyvendinama valstybės valdžia.

Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad ir valstybės valdžią įgyvendinančių institucijų [Respublikos Prezidento ar Vyriausybės] veikloje, be joms pavestų valstybės funkcijų vykdymo, esama ir kitokios veiklos, *inter alia* susijusios su vidinio administravimo funkcijų vykdymu. Paminėtina ir tai, kad dėl Respublikos Prezidento ar Vyriausybės veiklos gali atsirasti ir asmens teisių ar laisvių pažeidimas, *inter alia* žala.

...

Konstatuotina, kad Administracinių bylų teisenos įstatymo 16 straipsnio 2 dalies (2007 m. gruodžio 18 d. redakcija) nuostata „Administracinių teismų kompetencijai nepriskiriama tirti Respublikos Prezidento <...>, Vyriausybės (kaip kolegialios institucijos) <...> veiklos <...>“ neužkerta kelio asmeniui, manančiam, kad jo teisės ar laisvės yra pažeistos dėl Respublikos Prezidento ar Vyriausybės veiklos, įgyvendinti Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos teisės kreiptis į teismą.”

34. 2007 m. gegužės 15 d. nutarimu Konstitucinis Teismas konstatavo, kad teismas, nagrinėdamas bylą, turi teisę susipažinti su byloje esančia įslaptinta informacija, kuri yra reikalinga bylos nagrinėjimui:

„Iš Konstitucijos ... teismams kyla pareiga teisingai ir objektyviai išnagrinėti bylas, priimti motyvuotus ir pagrįstus sprendimus, todėl negali būti tokios teisinės situacijos, kad teismas, nagrinėdamas bylą, negalėtų susipažinti su byloje esančia valstybės paslaptį sudarančia (ar kita įslaptinta) informacija. Konstitucinis Teismas 1996 m. gruodžio 19 d. nutarime konstatavo, kad „teisėjo, nagrinėjančio bylą, teisė susipažinti su valstybės paslaptimi pagrindžiama Konstitucijos 109 straipsniu <...> ir 117 straipsniu <...>“, taip pat kad „teisėjo teisę susipažinti su bylos nagrinėjimui reikalingomis žiniomis, sudarančiomis valstybės paslaptį“, nulemia „ne teisėjo pareigų įrašymas į tam tikrų pareigų sąrašą, bet teismo kaip valstybės institucijos funkcija vykdyti teisingumą“.

G. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika

35. 2012 m. sausio 27 d. nutartimi byloje Nr. AS⁴⁴²-21/2012 Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, remdamasis Konstitucinio Teismo doktrina (žr. šio sprendimo 33 punktą), nutarė, kad Administracinių bylų teisenos įstatymas (žr. šio sprendimo 28 punktą) nedraudžia administraciniams teismams nagrinėti Seimo Pirmininko sprendimų dėl leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija:

„[Seimo Pirmininkės potvarkis, kuriuo panaikintas konkrečiam asmeniui išduotas leidimas dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija] yra pagal Valstybės ir tarnybos paslapties įstatymą priimtas paslapties subjekto sprendimas dėl leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija panaikinimo... Valstybės ir tarnybos paslapties įstatyme ... numatyta, kad sprendimą dėl leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija panaikinimo suinteresuotas asmuo turi teisę apskusti teismui. Išlygų tiems atvejams, kai sprendimą dėl leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija panaikinimo priima Seimo Pirmininkas, įstatymas nenumato. Vadinasi, Seimo

Pirmininkės potvarkio dėl pareiškėjo leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija panaikinimo teisėtumas teisme gali būti vertinamas....

Administracinių bylų teisenos įstatyme ..., be kita ko, numatyta, kad administracinių teismų kompetencijai nepriskiriama tirti Seimo bei Seimo narių veiklos. Ši nuostata turi būti suprantama kaip neleidžianti teismui įsiterpti į Seimo vykdomas įstatymų leidybos bei kitas valstybės valdžios Konstitucijos ...prasmės funkcijas, o taip pat į Seimo narių, kaip Tautos atstovų, vykdomas funkcijas. Tuo tarpu [ginčijamu] Seimo Pirmininkės ... potvarkiu ... nebuvo įgyvendinamos Seimo ar Seimo nario, kaip Tautos atstovo, funkcijos. Šiuo potvarkiu tik buvo realizuojami Seimo Pirmininkei pagal specialų Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymą suteikti administracinio pobūdžio įgaliojimai, susiję su atitinkamo leidimo konkrečiam asmeniui išdavimu ar panaikinimu. Vertinti tokio pobūdžio Seimo Pirmininkės akto teisėtumą administraciniam teismui [Administracinių bylų teisenos įstatymas] nedraudžia.“

36. 2008 m. rugsėjo 25 d. nutartimi byloje Nr. AS⁵²⁵-540/2008 ir 2010 m. spalio 22 d. nutartimi byloje Nr. AS¹⁴³-560/2010 Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nutarė, kad aktas ar veiksmas, kurie nesukelia jokių teisinių pasekmių, negali būti ginčo administraciniame teisme objektu:

„ginčo objektu administraciniame teisme gali būti viešojo administravimo subjekto aktai ar veiksmai (neveikimas), kurie suinteresuotiems asmenims objektyviai sukelia atitinkamas teises pasekmes (pažeidžia jų teises ar įstatymų saugomus interesus). Todėl jei skundo priėmimo nagrinėti stadijoje akivaizdu, kad skundžiamas aktas ar veiksmas jokių teisinių pasekmių nesukelia, kad jis negali būti ginčo administraciniame teisme objektu, skundą galima atsisakyti priimti nagrinėti kaip nepriskirtiną administraciniams teismams. Nagrinėdamas skundus dėl teisinių pasekmių negalinčių sukelti ir nesukeliančių aktų ar veiksmų, teismas asmens teisių apginti negalėtų, ...o pats procesas būtų iš esmės beprasmis.“

37. 2012 m. balandžio 6 d. nutartimi byloje Nr. AS¹⁴³-241/2012 Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nutarė, kad nesutikimo su tikrinimo metu priimtais procedūriniais sprendimais argumentai gali būti panaudoti ginčijant galutinį sprendimą dėl leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija:

„Iš bylos matyti, kad Valstybės saugumo departamentas ... prašė Vidaus reikalų ministerijos panaikinti pareiškėjo turimą leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, Centrinė specialioji ekspertų komisija ... nutarė siūlyti vidaus reikalų ministrui panaikinti pareiškėjui išduotą leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija ..., o Vidaus reikalų ministras ... panaikino pareiškėjui išduotą leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, žymima slaptumo žyma „Slaptai“ Iš šių sprendimų akivaizdu, jog Valstybės saugumo departamento teikimas ir Centrinės specialiosios ekspertų komisijos sprendimas yra procedūriniai sprendimai (leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija panaikinimo procedūros dalis), nesuteikiantys pareiškėjui jokių teisių, taip pat nenustatantys jokių pareigų. Nesutikimo su tokio pobūdžio procedūriniais sprendimais argumentai (bet ne savarankiški reikalavimai) gali būti panaudoti ginčijant galutinį sprendimą – Vidaus reikalų ministro ... įsakymą.... Taigi Valstybės saugumo departamento teikimas ir Centrinės specialiosios ekspertų komisijos sprendimas šiuo atveju savaime nesukėlė pareiškėjui teisinių pasekmių, todėl negali būti laikomi ABTĮ nustatyta tvarka skundžiamais administraciniais aktais ...“

38. 2012 m. gruodžio 20 d. nutartimi byloje Nr. A-858-2894/2012 Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nagrinėjo Seimo nario skundą

dėl Seimo Pirmininkės potvarkio, kuriuo Seimo Pirmininkė panaikino pareiškėjui išduotą leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija. Potvarkis buvo priimtas remiantis VSD teikimu, kuriame konstatuota, kad pareiškėjo veiksmai, kuriuos Konstitucinis Teismas pripažino šiurkščiai pažeidžiančiais Konstituciją ir sulaužiusiais priesaiką, sudaro pakankamą pagrindą abejoti jo patikimumu. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nagrinėjo Seimo Pirmininkės potvarkyje ir VSD teikime nurodytus argumentus. Teismas konstatavo, kad yra pakankamas pagrindas kilti pagrįstoms abejonėms asmens patikimumu ir lojalumu valstybei, kaip numatyta Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatyme, ir paliko galioti Seimo Pirmininkės potvarkį.

39. Ne kartą Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nagrinėjo įvairių pareigūnų skundus dėl skirtingų ministerijų priimtų sprendimų dėl leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija neišdavimo ar panaikinimo; sprendimai buvo priimti atsižvelgiant į VSD ar kitų subjektų išvadas. Teismas nagrinėjo, ar šių subjektų pateikta informacija, įskaitant įslaptintą informaciją, yra pakankamas pagrindas kilti abejonėms asmens patikimumu ir lojalumu ir neišduoti leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija ar jį panaikinti. Tam tikrose bylose Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nutarė, kad ministerijų priimti sprendimai buvo teisėti ir pakankamai motyvuoti (2010 m. spalio 4 d. nutartis byloje Nr. A-662-788/2010, 2012 m. birželio 14 d. nutartis byloje Nr. A-520-2360/2012, 2012 m. gruodžio 5 d. nutartis byloje Nr. A-662-3221/2012, 2014 m. rugsėjo 8 d. nutartis byloje Nr. A-552-775/2014 ir 2015 m. vasario 5 d. nutartis byloje Nr. A-148-146/2015). Kitose bylose teismas nutaręs, kad ginčijami sprendimai buvo neteisėti ar nepakankamai motyvuoti, panaikino juos (2013 m. rugsėjo 23 d. nutartis byloje Nr. A-492-939/2013 ir 2014 m. spalio 27 d. nutartis byloje Nr. A-146-1606/2014).

H. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika

40. 2006 m. lapkričio 6 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. 3K-3-569/2006 ir 2007 m. lapkričio 13 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. 3K-3-488/2007 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad asmens garbė ir orumas gali būti ginami paneigiant tikrovės neatitinkančius duomenis; teismo sprendimu pripažįstant juos neatitinkančiais tikrovės ir žeminančiais asmens garbę bei orumą; priteisiant turtinę ir (ar) neturtinę žalą. Kiekvienas iš šių gynimo būdų gali būti savarankiškas.

41. 2003 m. lapkričio 12 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. 3K-3-108/2003 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išnagrinėjo ieškovo uždarnosios akcinės bendrovės ieškinį atsakovui VSD. Ieškovas teigė, kad VSD savo interneto tinklalapyje išspausdino tikrovės neatitinkančius teiginius apie ieškovą ir šie teiginiai pakenkė ieškovo dalykinei reputacijai. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad VSD iš esmės nepateikė įrodymų, kad ginčijama

informacija atitinka tikrovę, ir įpareigojo VSD paneigti tikrovės neatitinkančius duomenis.

42. 2011 m. rugpjūčio 8 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. 3K-3-340/2011 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išnagrinėjo kelių ieškovų ieškinį atsakovams VSD ir dienraščiui. Ieškovai teigė, kad dienraštyje išspausdintame interviu su VSD generaliniu direktoriumi buvo paskleista žinia, neatitinkanti tikrovės ir pažeidžianti ieškovų dalykinę reputaciją iržeminanti jų garbę bei orumą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nagrinėjo VSD pateiktus įrodymus, kuriais šis grindė ginčo teiginių atitiktį tikrovei, ir konstatavo, kad pateiktų duomenų nepakanka įrodyti teiginių atitiktį tikrovei. Teismas taip pat, atsižvelgdamas į tai, kad dienraštis tik perteikė VSD vadovo duomenis jų neiškraipęs, konstatavo, kad atsakingas VSD, o ne dienraštis. VSD buvo įpareigotas paneigti ginčo teiginius.

43. 2018 m. gruodžio 12 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. e3K-7-471/2018 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išnagrinėjo uždarnosios akcinės bendrovės kasacinį skundą byloje pagal ieškovo uždarnosios akcinės bendrovės ieškinį atsakovui VSD. Ieškovas teigė, kad teiginys VSD pažymoje apie tai, kad ieškovas atliko neteisėtus veiksmus, neatitinka tikrovės. Ši pažyma buvo pateikta Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetui ir šie viešai paskleisti duomenys pažeidė ieškovo dalykinę reputaciją. Pirmosios instancijos ir apeliacinės instancijos teismai atsisakė priimti ieškovo ieškinį, konstatavę, kad VSD pažyma parengta remiantis Žvalgybos įstatymu ir skundus dėl žvalgybos pareigūnų veiksmų vykdant žvalgybą ir kontržvalgybą tiria ir nagrinėja Seimo kontrolieriai. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas panaikino šias nutartis ir perdavė ieškinio priėmimo klausimą iš naujo spręsti pirmosios instancijos teismui. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad Seimo kontrolierius neturi kompetencijos priimti sprendimo, kurio vykdymas būtų privalomas. Taigi skundas Seimo kontrolieriui nėra veiksminga teisinės gynybos priemonė asmeniui, ginančiam savo reputaciją. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad teisė kreiptis į teismą reikalauja, jog skundus dėl tariamos žalos, kurią ieškovo reputacijai padarė VSD, teismai nagrinėtų iš esmės.

I. Kita reikšminga teismų praktika

44. 2019 m. kovo 15 d. sprendimu civilinėje byloje Nr. e2-1021-433/2019 Vilniaus miesto apylinkės teismas išnagrinėjo ieškinį atsakovui Seimui. Ieškovas teigė, kad Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetas paviešino tikrovės neatitinkančią ir ieškovo garbę ir orumą žeminančią informaciją, kad ieškovas atliko neteisėtus veiksmus. Teismas patenkino ieškinį. Teismas nagrinėjo medžiagą, kurios pagrindu Komitetas paskelbė ginčo teiginius, ir manė, kad nepakanka įrodymų teiginių tikrumui nustatyti. Teismas pripažino šiuos teiginius neatitinkančiais tikrovės.

45. 2019 m. balandžio 19 d. sprendimu civilinėje byloje Nr. 2-783-1077/2019 Vilniaus miesto apylinkės teismas išnagrinėjo ieškinį atsakovui VSD. Ieškovas teigė, kad VSD pateikė Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetui pažymą, kurioje buvo teigiama, kad jis vykdė įvairią neteisėtą veiklą; šie teiginiai neatitiko tikrovės ir žemino jo garbę bei orumą. Teismas patenkino ieškinį. Jis nusprendė, kad nors VSD pateikė ginčijamus teiginius tik Komitetui, o ne kitiems asmenims, vis dėlto tai buvo „informacijos paskleidimas“ Civilinio kodekso 2.24 straipsnio 1 dalies požiūriu (žr. šio sprendimo 30 punktą), ypač todėl, kad VSD nesiėmė veiksmų, užkertančių kelią Komitetui viešinti šiuos teiginius. Teismas nagrinėjo medžiagą, kurios pagrindu Komitetas paskelbė ginčo teiginius, ir manė, kad nepakanka įrodymų teiginių tikrumui nustatyti. Teismas pripažino šiuos teiginius neatitinkančiais tikrovės.

46. Paskutinių Vyriausybės pastabų pateikimo Teismui metu (2019 m. liepos 23 d.) du pirmiau minėti Vilniaus miesto apylinkės teismo sprendimai dar nebuvo įsiteisėję.

TEISĖ

I. TARIAMAS KONVENCIJOS 13 STRAIPSNIO, TAIKOMO KARTU SU 8 STRAIPSNIU, PAŽEIDIMAS

47. Pareišejas skundėsi, kad jis neturėjo galimybės apginti savo teisių, tariamai pažeistų dėl VSD pažymoje nurodytų teiginių. Jis rėmėsi Konvencijos 6 straipsnio 1 dalimi, 8 straipsniu ir 13 straipsniu. Teismas, pats spręsdamas dėl bylos faktinių aplinkybių teisinio vertinimo (žr. *Radomilja ir kiti prieš Kroatiją* [DK], Nr. 37685/10 ir 22768/12, §§ 114 ir 126, 2018 m. kovo 20 d.), mano, kad šis skundas turi būti nagrinėjamas pagal Konvencijos 13 straipsnį, taikomą kartu su 8 straipsniu. Šiuose straipsniuose nustatyta:

8 straipsnis

„1. Kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir šeimos gyvenimas, būsto neliečiamybė ir susirašinėjimo slaptumas.

2. Valstybės institucijos neturi teisės apriboti naudojimosi šiomis teisėmis, išskyrus įstatymo nustatytus atvejus ir kai tai būtina demokratinėje visuomenėje valstybės saugumo, visuomenės apsaugos ar šalies ekonominės gerovės interesais, siekiant užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, taip pat būtina žmonių sveikatai ar moralei arba kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti.“

13 straipsnis

„Kiekvienas, kurio teisės ir laisvės, nustatytos šioje Konvencijoje, yra pažeistos, turi teisę pasinaudoti veiksminga teisinės gynybos priemone kreipdamasis į valstybės instituciją nepriklausomai nuo to, ar tą pažeidimą asmenys padarė eidami savo oficialias pareigas.“

A. Priimtinumas

48. Vyriausybė teigė, kad pareiškėjas turėjo veiksmingas vidaus teisinės gynybos priemones dėl jo skundo, kad pažeista jo reputacija (žr. šio sprendimo 54–60 punktus). Taigi Vyriausybė teigė, kad peticija turi būti pripažinta nepriimtina pareiškėjui nepanaudojus vidaus teisinės gynybos priemonių.

49. Pareiškėjas tvirtino, kad nė viena Vyriausybės vidaus teisinės gynybos priemonė nebuvo prieinama ir veiksminga jo atveju (žr. šio sprendimo 61–64 punktus).

50. Teismas pastebi, kad pareiškėjas skundėsi neturėjęs galimybės apginti savo teisių, tariamai pažeistų dėl VSD pažymoje nurodytų teiginių. Teismas nustatė, kad pareiškėjo skundas turi būti nagrinėjamas pagal Konvencijos 13 straipsnį, taikomą kartu su 8 straipsniu (žr. šio sprendimo 47 punktą). Teismo manymu, Vyriausybės teiginiai dėl teisinės gynybos priemonių, kurias pareiškėjas galėjo panaudoti, kad apgintų savo teisę į reputaciją, nėra susiję su skundo priimtinumu pagal 13 straipsnį, taikomą kartu su 8 straipsniu. Todėl tinkamiau atsižvelgti į juos nagrinėjant šio skundo esmę.

51. Teismas toliau pažymi, kad 13 straipsnis taikomas tik jeigu asmuo turi „įrodomą reikalavimą“ pagal Konvenciją (žr., be kitų, *Khlaifia ir kiti prieš Italiją* [DK], Nr. 16483/12, § 268, 2016 m. gruodžio 15 d.). Ar reikalavimas dėl pažeidimo, kuris yra skundo pagal 13 straipsnį pagrindas, yra įrodomas, turi būti nustatoma kiekvienoje byloje atsižvelgiant į konkrečius faktus ir keliamo teisės klausimo ar klausimų pobūdį (žr. *M. A. prieš Kiprą*, Nr. 41872/10, § 117, ECHR 2013 (ištraukos), ir jame nurodytas bylas).

52. Šioje byloje pareiškėjo skundas buvo dėl VSD pažymos, priimtios tikrinant, ar pareiškėjui gali būti išduotas leidimas dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija. Pažymoje buvo teigiama, kad pareiškėjo ryšiai su tam tikrais asmenimis ir šių ryšių neatskleidimas sudarė pagrindą abejoti, ar pareiškėjas yra patikimas ir lojalus Lietuvos valstybei (žr. šio sprendimo 8 punktą). VSD priėmus šią pažymą, Seimo Pirmininkas nusprendė neišduoti pareiškėjui leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija ir pareiškėjas atsistatydino iš Seimo Pirmininko pavaduotojo pareigų (žr. šio sprendimo 9 punktą). Teismo manymu, tikrinimo, ar pareiškėjui gali būti išduotas leidimas dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, pobūdis ir tikslas bei pareiškėjo argumentai nacionalinėse institucijose (žr. šio sprendimo 13 punktą) gali kelti abejonių, ar jis kėlė „įrodomą reikalavimą“ pagal Konvencijos 8 straipsnį. Kartu Teismas pastebi, kad Vyriausybė nepateikė argumentų šiuo požiūriu. Bet kuriuo atveju Teismas mano, kad šios bylos aplinkybėmis šis klausimas turėtų būti įtrauktas į bylos nagrinėjimą iš esmės. Todėl Teismas remsis prielaida, kad Konvencijos 13 straipsnis taikomas.

53. Galiausiai Teismas pastebi, kad peticija nėra akivaizdžiai nepagrįsta Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies a punkto požiūriu ir nėra nepriimtina kitais pagrindais. Taigi ji turi būti pripažinta priimtina.

B. Esmė

1. Šalių teiginiai

(a) Vyriausybė

54. Vyriausybė tvirtino, kad keletas veiksmingų vidaus teisinės gynybos priemonių buvo prieinamos pareiškėjui, bet pareiškėjas nepanaudojo jų.

55. Pirmiausia Vyriausybė teigė, kad buvo tvirtai susiformavusi administracinių teismų praktika dėl įvairių valstybės institucijų sprendimų, kuriais atsisakoma išduoti leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija arba panaikinamas anksčiau išduotas leidimas dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija. Remiantis nacionaline teise, valstybės institucijų sprendimai dėl leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija gali būti ginčijami administraciniuose teismuose (žr. šio sprendimo 25 punktą). Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas aiškiai pripažino, kad tokio pobūdžio Seimo Pirmininko sprendimai taip pat gali būti ginčijami teismuose (žr. šio sprendimo 35 ir 38 punktus). Be to, nagrinėdami tokius sprendimus teismai taip pat vertino informacijos, įskaitant įslaptintą informaciją, kuria buvo grindžiami šie sprendimai, tikslumą (žr. šio sprendimo 34 ir 37 punktus).

56. Dėl pareiškėjo bylos Vyriausybė tvirtino, kad pareiškėjo skundas administraciniuose teismuose buvo atmestas dėl jo paties veiksmų. Konkrečiai, pareiškėjas atsistatydino iš Seimo Pirmininko pavaduotojo pareigų Seimo Pirmininkui dar nepriėmus jokio sprendimo dėl leidimo pareiškėjui dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija (šio sprendimo 9 punktą). Atsistatydinęs pareiškėjas nėjo jokių pareigų, kurias einantiems asmenims reikia leidimų dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, todėl Seimo Pirmininkas negalėjo priimti sprendimo dėl leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija išdavimo ar neišdavimo (šio sprendimo 12 punktą). Tačiau jeigu pareiškėjas nebūtų atsistatydinęs ir Seimo Pirmininkas būtų priėmęs sprendimą neišduoti pareiškėjui leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, remdamiesi susiformavusia praktika administraciniai teismai būtų galėję nagrinėti šį Seimo Pirmininko sprendimą ir VSD pažymą, kurios pagrindu toks sprendimas būtų priimtas (žr. šio sprendimo 37–39 punktus).

57. Antra, Vyriausybė tvirtino, kad pareiškėjui, siekiančiam apginti savo reputaciją, buvo prieinama civilinė teisinės gynybos priemonė. Nors skundai dėl sprendimų, kuriais atsisakoma išduoti leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, turi būti pateikiami administraciniams teismams, bendrosios kompetencijos teismai turi kompetenciją nagrinėti skundus dėl tikrovės neatitinkančių paskleistų teiginių, kuriais pažeminti asmens garbė ir orumas. Bendrosios kompetencijos teismų procese ieškovams gali būti taikomi įvairūs jų garbės ir orumo gynimo būdai (šio sprendimo 30 ir 40 punktus). Vyriausybė tvirtino, kad nagrinėdami tokius ieškinius

nacionaliniai teismai rėmėsi Teismo praktikoje pagal Konvencijos 8 ir 10 straipsnius suformuluotais principais.

58. Vyriausybė rėmėsi keletu bylų, kuriose bendrosios kompetencijos teismai išnagrinėjo ieškinius atsakovui VSD (žr. šio sprendimo 41–45 punktus).

59. Vyriausybė taip pat tvirtino, kad civilinė teisinės gynybos priemonė buvo iki šiol prieinama pareiškėjui, nes ieškinio senatis netaikoma iš asmeninių neturtinių teisių pažeidimų atsirandantiems reikalavimams, pvz., dėl garbės ir orumo.

60. Galiausiai Vyriausybė tvirtino, kad Konstitucinio Teismo procese pareiškėjas galėjo ginčyti „iš esmės tas pačias aplinkybes“, kurios buvo nustatytos VSD pažymoje (žr. šio sprendimo 18 ir 19 punktus).

(b) Pareiškėjas

61. Pirmiausia pareiškėjas teigė, kad skundas administraciniuose teismuose nebuvo veiksminga teisinės gynybos priemonė jo byloje. Jis teigė, kad pagal nacionalinę teisę Seimo Pirmininkas privalėjo priimti sprendimą, kuriuo atsisakoma išduoti leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija. Tačiau Seimo Pirmininkas sąmoningai nepriėmė tokio sprendimo ir todėl atėmė iš pareiškėjo galimybę sėkmingai pateikti skundą teisme. Be to, pareiškėjo manymu, net Seimo Pirmininkui prėmus sprendimą, kuriuo būtų atsisakoma išduoti leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, Administracinių bylų teisenos įstatymo 18 straipsnio 2 dalis (žr. šio sprendimo 28 punktą) būtų užkirtusi kelią teismams nagrinėti šį sprendimą. Jis teigė, kad šitas įstatymas prieštaravo Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymui (žr. šio sprendimo 25 punktą).

62. Pareiškėjas toliau teigė, kad VSD pažyma sukėlė jam teises pasekmes: pažymoje pateikta informacija buvo paviešinta, todėl pažeidė jo reputaciją ir dėl šios informacijos pradėtas apkaltos procesas (žr. šio sprendimo 17–20 punktus). Jis tvirtino, kad negalėjimas apskusti VSD pažymos teisme, neatsižvelgiant į galutinį sprendimą, kuriuo atsisakoma išduoti leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, buvo „sisteminė teisės problema“.

63. Dėl civilinės teisinės gynybos priemonės pareiškėjas teigė, kad bendrosios kompetencijos teismai neturi kompetencijos nagrinėti VSD dokumentų, priimtų tikrinant, ar gali būti išduotas leidimas dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, nes remiantis Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymu visi tokio pobūdžio skundai turi būti pateikti administraciniuose teismuose (žr. šio sprendimo 25 punktą). Todėl jis teigė, kad Vyriausybės nurodytos bylos, kuriose teismai nagrinėjo internete ir dienraštyje paviešintus VSD teiginius (žr. šio sprendimo 41 ir 42 punktus), nebuvo reikšmingos jo bylai. Jis taip pat tvirtino, kad prieš paskelbiant Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 12 d. nutartį (žr. šio sprendimo 43 punktą) ieškiniai atsakovui VSD dėl patikrinimo, susijusio su

leidimu dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, įprastai nebuvo nagrinėjami bendrosios kompetencijos teismuose.

64. Galiausiai pareiškėjas teigė, kad procesas Konstituciniame Teisme (žr. šio sprendimo 18, 19 ir 60 punktus) nesuteikė jam veiksmingos galimybės ginčyti VSD išvadą, nes Konstitucinis Teismas atsisakė nagrinėti beveik visus jo argumentus.

2. Teismo vertinimas

(a) Bendrieji principai

65. Teismas kartoja, kad Konvencijos 13 straipsnis garantuoja, kad turi būti nacionalinio lygmens teisinės gynybos priemonė Konvencijos teisių ir laisvių pažeidimui apskūsti. Taigi, nors susitariančios šalys turi tam tikrą diskreciją dėl būdo, kuriuo jos vykdo įsipareigojimus pagal šią nuostatą, turi būti vidaus teisinės gynybos priemonė, kuri leidžia kompetentingai nacionalinei institucijai tiek nagrinėti atitinkamo skundo pagal Konvenciją esmę, tiek tinkamai atlyginti žalą. Įsipareigojimo pagal Konvencijos 13 straipsnį apimtis skiriasi ir priklauso nuo pareiškėjo skundo pagal Konvenciją pobūdžio, bet teisinės gynybos priemonė bet kuriuo atveju turi būti „veiksminga“ praktikoje ir teisėje, visų pirma ta prasme, kad ją įgyvendinti neturi būti nepagrįstai kliudoma valstybės valdžios institucijų veiksmais ar neveikimu. Esant tam tikroms aplinkybėms, teisinės gynybos priemonių visuma pagal nacionalinę teisę gali patenkinti 13 straipsnio reikalavimus (žr. *De Tommaso prieš Italiją* [DK], Nr. 43395/09, § 179, 2017 m. vasario 23 d., ir jame nurodytas bylas).

66. „Teisinės gynybos priemonės“ „veiksmingumas“ Konvencijos 13 straipsnio požiūriu nepriklauso nuo pareiškėjo tikrumo dėl jam palankaus rezultato (žr. *Khlaifia ir kiti*, minėta pirmiau, § 268, ir jame nurodytas bylas).

(b) Pirmiau minėtų bendrųjų principų taikymas šioje byloje

67. Vyriausybė teigė, kad pareiškėjui buvo prieinamos trys skirtingos teisinės gynybos priemonės jo teisei į reputaciją apginti: procesas administraciniuose teismuose (žr. šio sprendimo 55 ir 56 punktus), procesas bendrosios kompetencijos teismuose (žr. šio sprendimo 57–59 punktus) ir procesas Konstituciniame Teisme (žr. šio sprendimo 60 punktą). Teismas nagrinės, ar šios teisinės gynybos priemonės gali būti laikomos veiksmingomis pareiškėjo bylos aplinkybėmis.

(i) Procesas Konstituciniame Teisme

68. Šioje byloje Konstitucinis Teismas nagrinėjo, ar pareiškėjas pažeidė Konstituciją jo patikrinimo metu neatskleisdamas VSD savo ryšių su tam tikrais asmenimis (žr. šio sprendimo 18 ir 19 punktus). Vyriausybė teigė, kad šiame procese pareiškėjas galėjo ginčyti iš esmės tuos pačius teiginius, kurie

buvo pateikti ginčijamoje VSD pažymoje (žr. šio sprendimo 60 punktą), ir Teismas įsitikinęs, kad tai yra tiesa (žr. šio sprendimo 18 punktą).

69. Tačiau jis atkreipia dėmesį, kad remiantis nacionaline teise tik Seimas turi teisę prašyti Konstitucinio Teismo išnagrinėti, ar Seimo narys pažeidė Konstituciją (žr. šio sprendimo 31 punktą). Kadangi šis procesas nebuvo tiesiogiai prieinamas pareiškėjui, jis nebuvo veiksminga teisinės gynybos priemonė Konvencijos tikslais (žr. *Tănase prieš Moldovą* [DK], Nr. 7/08, § 122, ECHR 2010).

(ii) *Procesas bendrosios kompetencijos teismuose*

70. Vyriausybė tvirtino, kad siekdamas apginti savo reputaciją pareiškėjas galėjo pradėti civilinį procesą atsakovui VSD bendrosios kompetencijos teismuose (žr. šio sprendimo 57–59 punktus).

71. Remiantis nacionaline teise bendrosios kompetencijos teismai turi kompetenciją nagrinėti, ar viešai paskleisti teiginiai neatitinka tikrovės ir žemina ieškovo garbę ir orumą. Teismai gali pripažinti ginčijamus teiginius neatitinkančiais tikrovės, įpareigoti paneigti tikrovės neatitinkančius duomenis ir priteisti ieškovams turtinę ir (ar) neturtinę žalą (žr. šio sprendimo 30 ir 40 punktus).

72. Šiuo požiūriu Teismas kartoja, kad turi būti pakankamai aišku ne tik teoriškai, bet ir praktiškai, kad tokia teisinės gynybos priemonė yra, priešingu atveju ji neatitiks prieinamumo ir veiksmingumo reikalavimų (žr., be kitų, *Sejdovic prieš Italiją* [DK], Nr. 56581/00, § 45, ECHR 2006-II). Vyriausybė atsakovė turi pareigą pademonstruoti jos nurodomų teisinės gynybos priemonių praktinį veiksmingumą ypatingomis aplinkybėmis, pateikdama reikšmingų nacionalinių teismų ar administracinių institucijų praktikos pavyzdžių (žr. *Varga ir kiti prieš Vengriją*, Nr. 14097/12, ir 5 kiti, § 50, 2015 m. kovo 10 d.).

73. Pirmiausia šioje byloje Vyriausybė rėmėsi dviem bylomis, išnagrinėtomis Lietuvos Aukščiausiajame Teisme, kuris VSD teiginius interneto svetainėje ir interviu dienraštyje pripažino neatitinkančiais tikrovės (žr. šio sprendimo 41 ir 42 punktus). Tačiau pareiškėjas nesiskundė dėl teiginių žiniasklaidoje. Pareiškėjo skundas buvo dėl Seimo Pirmininkui pateiktų teiginių VSD pažymoje, priimtoje tikrinant, ar išduoti pareiškėjui leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija. Todėl Teismas nemano, kad pirmiau paminėtos bylos pakankamai panašios į pareiškėjo situaciją.

74. Vyriausybė taip pat rėmėsi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 12 d. nutartimi, kurioje teismas, panaikinęs žemesniosios instancijos teismų nutartis, konstatavo, kad skundą dėl tariamos žalos ieškovo reputacijai, padarytos VSD po patikrinimo priėmus ir pateikus Seimo komitetui dokumentą, teismai turi nagrinėti iš esmės (žr. šio sprendimo 43 punktą). Pareiškėjas teigė, kad iki šios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutarties bendrosios kompetencijos teismai atsisakydavo nagrinėti panašius ieškinius atsakovui VSD (žr. šio sprendimo 63 punktą), ir Vyriausybė

nepateikė teismų praktikos pavyzdžių šiam argumentui paneigti. Teismui nėra žinoma apie jokių reikšmingų iki peticijos pateikimo priimtų vidaus sprendimus (žr. šio sprendimo 1 punktą ir *Voynov prieš Rusiją*, Nr. 39747/10, § 44, 2018 m. liepos 3 d.). Be to, atrodo, kad iki pateikiant paskutines pastabas šioje byloje (2019 m. liepos 23 d.) nebuvo galutinio sprendimo nacionalinėse bylose dėl panašių skundų (žr. šio sprendimo 46 ir 58 punktus).

75. Todėl Teismas mano, kad nebuvo parodyta, kad galimybė pateikti civilinį ieškinį atsakovui VSD bendrosios kompetencijos teismuose buvo pakankamai tikra praktiškai pareiškėjo bylos aplinkybėmis (žr., *mutatis mutandis*, *Voynov*, minėta pirmiau, § 45, ir jame nurodytą Teismo praktiką).

(iii) *Procesas administraciniuose teismuose*

76. Pareiškėjas pradėjo procesą administraciniuose teismuose prašydamas panaikinti VSD pažymą ir įpareigoti Seimo Pirmininką išduoti leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija (žr. šio sprendimo 13 punktą). Teismai atsisakė nagrinėti jo skundą, nes nustatė, kad VSD pažyma yra tarpinis procedūrinis dokumentas, kuris nesukelia pareiškėjui materialinių teisinių pasekmių, ir prašymas įpareigoti Seimo Pirmininką išduoti leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija nesusijęs su viešojo administravimo veiksmais (žr. šio sprendimo 14 ir 16 punktus).

77. Vyriausybė teigė, kad pareiškėjas tinkamai nepanaudojo teisinės gynybos priemonės. Vyriausybė tvirtino, kad administraciniuose teismuose gali būti ginčijami sprendimai, kuriais atsisakoma išduoti leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, bet pareiškėjas atsistatydino iš Seimo Pirmininko pavaduotojo pareigų Seimo Pirmininkui dar nepriėmus tokio sprendimo ir todėl teismai negalėjo nagrinėti jo skundo (žr. šio sprendimo 55 ir 56 punktus).

78. Teismas pastebi, kad remiantis Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymu sprendimai, kuriais atsisakoma išduoti leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, gali būti ginčijami administraciniuose teismuose (žr. šio sprendimo 25 punktą). Administracinių bylų teisenos įstatyme nustatyta, kad administracinių teismų kompetencijai nepriskiriama tirti, *inter alia*, Seimo bei Seimo narių veiklos (žr. šio sprendimo 28 punktą), bet Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nutarė, kad ši nuostata turi būti suprantama kaip neleidžianti teismui įsiterpti tik į valstybės valdžios funkcijas. Byloje dėl Seimo Pirmininko sprendimo panaikinti leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nutarė, kad ginčijamu Seimo Pirmininkės potvarkiu tik buvo įgyvendinami Seimo Pirmininkės administracinio pobūdžio įgaliojimai ir tokį sprendimą gali nagrinėti administraciniai teismai (žr. šio sprendimo 35 punktą). Priedamas prie šios išvados, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas rėmėsi ankstesne Konstitucinio Teismo jurisprudencija (žr. šio sprendimo 33 punktą).

79. Teismas ypač atkreipia dėmesį į Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. gruodžio 20 d. nutartį byloje, kurioje buvo nagrinėjamas Seimo Pirmininkės potvarkis, kuriuo Seimo Pirmininkė panaikino Seimo nariui išduotą leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija (žr. šio sprendimo 38 punktą). Teismas taip pat atkreipia dėmesį į bylas, kuriose administraciniai teismai nagrinėjo įvairių ministerijų sprendimus, kuriais buvo atsisakoma išduoti leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija ar toks leidimas buvo panaikinamas, ir tam tikose bylose teismai panaikino šiuos ginčijamus sprendimus (žr. šio sprendimo 39 punktą). Teismo manymu, šios bylos yra pakankamai panašios į pareiškėjo situaciją ir todėl Teismas įsitikinęs, kad Seimo Pirmininko sprendimas, kuriuo Seimo Pirmininko pavaduotojui atsisakoma išduoti leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, gali būti nagrinėjamas administraciniuose teismuose.

80. Be to, remiantis Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika, vertindami galutinį sprendimą, kuriuo atsisakyta išduoti leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija arba toks leidimas panaikinamas, administraciniai teismai kartu vertina ir tarpinius procedūrinius sprendimus, įskaitant VSD pažymą, priimtą atliekant patikrinimą dėl leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija (žr. šio sprendimo 37–39 punktus). Tokiame procese teismai turi teisę susipažinti su įslaptinta informacija (žr. šio sprendimo 34 punktą; taip pat žr. *Regner prieš Čekijos Respubliką* [DK], Nr. 35289/11, §§ 152 ir 161, 2017 m. rugsėjo 19 d.). Teismai nagrinėja, ar informacija, kurios pagrindu priimtas ginčijamas sprendimas, įskaitant informaciją tarpiniuose procedūriniuose dokumentuose, yra pakankamas pagrindas atsisakyti išduoti ar panaikinti pareiškėjo leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, ir turi kompetenciją panaikinti šiuos sprendimus (žr. šio sprendimo 39 punktą). Taigi Teismas įsitikinęs, kad skundo dėl sprendimo, kuriuo atsisakoma išduoti leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, pateikimas administraciniuose teismuose suteikė pareiškėjui pakankamą galimybę pateikti argumentus, leidžiančius užginčyti VSD tarpinio procedūrinio dokumento teiginius, ir galimybę sulaukti, kad teismai šiuos argumentus tinkamai išnagrinės.

81. Pareiškėjas teigė, kad Seimo Pirmininkas sąmoningai nepriėmė sprendimo, kuriuo būtų atsisakoma išduoti leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, ir todėl pareiškėjui buvo užkirstas kelias kreiptis į teismą (žr. šio sprendimo 61 punktą).

82. Šalys Teismui nenurodė nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurią Seimo Pirmininkas būtų tiesiogiai įpareigotas po VSD atlikto patikrinimo priimti sprendimą dėl leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija išdavimo ar atsisakymo išduoti Seimo Pirmininko pavaduotojui. Tačiau jos sutarė, kad tokia pareiga egzistavo (žr. šio sprendimo 56 ir 61 punktus). Todėl Teismas neturi pagrindo abejoti, kad jeigu pareiškėjas toliau būtų ejęs Seimo Pirmininko pavaduotojo pareigas, Seimo Pirmininkas būtų turėjęs priimti

sprendimą atsisakyti išduoti jam leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija.

83. Tačiau pareiškėjas atsistatydino iš Seimo Pirmininko pavaduotojo pareigų žodžiu paragintas Seimo Pirmininko (žr. šio sprendimo 9 punktą). Pareiškėjas neteigė privalėjęs vykdyti Seimo Pirmininko prašymą arba atsistatydinti kokiais nors kitais pagrindais. Be to, Teismas neturi pagrindo tikėti, kad atsistatydindamas pareiškėjas nežinojo, kad oficialus sprendimas, kuriuo atsisakoma išduoti leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, nėra priimtas. Todėl Teismas mano, kad pareiškėjas laisva valia nusprendė atsistatydinti iš Seimo Pirmininko pavaduotojo pareigų, nesulaukęs Seimo Pirmininko oficialaus sprendimo dėl leidimo pareiškėjui dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija.

84. Teismas atkreipia dėmesį į nacionaliniu lygmeniu ir Vyriausybės pastabose išreikštą poziciją, kad atsistatydinęs pareiškėjas nėjo pareigų, kurioms buvo būtinas leidimas dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, ir todėl nebuvo teisinio pagrindo Seimo Pirmininkui priimti sprendimą išduoti ar atsisakyti išduoti pareiškėjui leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija (žr. šio sprendimo 12 ir 56 punktus).

85. Teismo manymu, šios vidaus teisinės gynybos priemonės, konkrečiai proceso administraciniuose teismuose prieinamumo pareiškėjui sąlyga, kad pareiškėjas turėjo eiti Seimo Pirmininko pavaduotojo pareigas bent iki tol, kol Seimo Pirmininkas būtų priėmęs oficialų sprendimą pareiškėjui neišduoti leidimo dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, taip nepateisinamai netrukdyt naudoti šios teisinės gynybos priemonės, kad dėl to ji taptų neveiksminga (žr. *De Tommaso*, minėta pirmiau, § 179).

86. Nustatęs, kad pareiškėjui buvo prieinama veiksminga teisinės gynybos priemonė ginčyti VSD pažymoje nurodytus teiginius, Teismas mano, kad nėra būtina atskirai spręsti, ar pareiškėjas turėjo „įrodomą reikalavimą“ pagal Konvencijos 8 straipsnį (žr. šio sprendimo 52 punktą ir, *mutatis mutandis*, *Tabbakh prieš Jungtinę Karalystę* (nutarimas), Nr. 40945/09, §§ 32–34, 2012 m. vasario 21 d.).

(iv) Išvada

87. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta pirmiau, Teismas daro išvadą, kad nebuvo pažeistas Konvencijos 13 straipsnis, taikomas kartu su 8 straipsniu.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS VIENBALSIAI

1. *Itraukia* į bylos nagrinėjimą iš esmės klausimą, ar pareiškėjas turėjo „įrodomą reikalavimą“ pagal Konvencijos 8 straipsnį;
2. *Skelbia* peticiją priimtina;

3. *Nusprendžia*, kad Konvencijos 13 straipsnis, taikomas kartu su 8 straipsniu, nepažeistas;
4. *Nusprendžia*, kad nustatius, jog Konvencijos 13 straipsnis nepažeistas, nėra būtina atskirai spręsti, ar pareiškėjas turėjo „įrodomą reikalavimą“ pagal Konvencijos 8 straipsnį.

Surašyta anglų kalba ir paskelbta raštu 2020 m. vasario 4 d., vadovaujantis Teismo reglamento 77 taisyklės 2 ir 3 dalimis.

Stanley Naismith
Kancleris

Robert Spano
Pirmininkas